Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

2026, sayı 77, 399–418

Geliş tarihi: 01.09.2025
Kabul tarihi: 04.03.2026

https://doi.org/10.30794/pausbed.1775506

Dergi ana sayfası: https://dergipark.org.tr/tr/pub/pausbed

Araştırma Makalesi

Atıf Bilgisi: Topgül, T. Ç. (2026). Ebeveynlikte dijitalleşmenin aile içi ilişkilere etkisi: Akıllı telefon kullanımı bağlamında annelik ve babalık deneyimleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 77, 399–418. https://doi.org/10.30794/pausbed.1775506 / https://izlik.org/JA99KF32LH

EBEVEYNLİKTE DİJİTALLEŞMENİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERE ETKİSİ: AKILLI TELEFON KULLANIMI BAĞLAMINDA ANNELİK VE BABALIK DENEYİMLERİ

Tuna Çağlar TOPGÜL[1]

[1]Dr., Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, tuna.topgul@aile.gov.tr, https://orcid.org/0000-0002-7567-9842

Öz

Bu çalışma, ebeveynlikte dijitalleşmenin aile içi ilişkilere etkisini, özellikle akıllı telefon kullanımı bağlamında annelik ve babalık deneyimleri üzerinden nitel bir yaklaşımla incelemiştir. Türkiye'de farklı sosyoekonomik düzeylerden seçilen ebeveynlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla elde edilen veriler, nitel içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgular, dijital teknolojilerin ebeveynlerin çocuklarıyla ve eşleriyle olan iletişiminde dikkat dağınıklığı, zaman yönetimi zorlukları ve duygusal bağlarda zayıflama gibi olumsuz etkiler yarattığını göstermiştir. Ayrıca, annelik ve babalık rollerinin dijitalleşme sürecinde farklı biçimlerde deneyimlendiği ve ebeveynlerin dijital cihazlar ile ebeveynlik sorumlulukları arasında denge kurma çabası içerisinde olduğu ortaya konmuştur. Çalışma, dijitalleşmenin aile yaşamına etkilerinin çok boyutlu olduğunu vurgulamakta ve ailelerin dijital medya kullanımını bilinçli yönetmelerine yönelik öneriler sunmaktadır. Ayrıca, Türkiye bağlamında ebeveynlikte dijitalleşmeye odaklanan nitel çalışmaların sınırlı olması sebebiyle literatüre önemli katkılar sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Ebeveynlik, Dijitalleşme, Akıllı telefon, Aile içi iletişim, Nitel araştırma.

THE IMPACT OF DIGITALIZATION ON INTRA-FAMILY RELATIONSHIPS IN PARENTING: MOTHERHOOD AND FATHERHOOD EXPERIENCES IN THE CONTEXT OF SMARTPHONE USE

Abstract

This study qualitatively examines the impact of digitalization on parenting and intra-family relationships, focusing specifically on motherhood and fatherhood experiences in the context of smartphone use. Data were collected through semi-structured interviews with parents from diverse socioeconomic backgrounds in Turkiye and analyzed using qualitative content analysis. Findings reveal that digital technologies contribute to distractions, challenges in time management, and weakening of emotional bonds in parents' communication with their children and spouses. Furthermore, motherhood and fatherhood roles are experienced differently in the digitalization process, with parents struggling to balance digital device use and parenting responsibilities. The study emphasizes the multifaceted effects of digitalization on family life and offers recommendations for conscious management of digital media use within families. Given the limited qualitative research on digitalization in parenting within the Turkish context, this study provides significant contributions to the literature.

Keywords: Parenting, Digitalization, Smartphone, Intra-family communication, Qualitative research.

Yayımlanan makalenin telif hakkı, CC BY 4.0 lisansı kapsamında yazara aittir. Bu lisansın bir kopyasını görmek için şu adresi ziyaret ediniz: http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

1. GİRİŞ

Dijital teknolojiler, bireysel ve toplumsal yaşamın her alanına nüfuz ettiği gibi, aile yapısını ve ebeveynlik biçimlerini de etkilemektedir. Taşınabilir bir telefon olarak hayatımıza dâhil oldukları ilk zamanlar, sürekli ulaşılabilir olmayı vadederken günümüzde eğlence, bilgi edinme, sosyalleşme ve iş takibi gibi birçok işlevi bir arada barındıran vazgeçilmez bir araç hâline gelmiştir (Turkle, 2011). Bu dönüşüm, ebeveynlerin çocuklarıyla ve birbirleriyle kurduğu ilişkileri yeniden biçimlendirmektedir (Livingstone & Blum-Ross, 2020).

Dijitalleşmenin ebeveynlik üzerindeki etkileri, yalnızca çocukların ekran başında geçirdiği süreyle sınırlı değildir; aksine, ebeveynlerin dijital cihazlarla kurduğu ilişkiler, aile içi iletişimin niteliğini, ilgi düzeyini ve duygusal bağ kurma kapasitesini doğrudan etkilemektedir (Radesky, Schumacher, & Zuckerman, 2015). Ebeveynlerin çocuklarıyla vakit geçirirken sık sık telefona yönelmeleri, çocukların kendilerini değersiz ya da ikinci planda hissetmelerine yol açabilmekte; bu durum, görünmeyen bir duygusal ihmale dönüşebilmektedir (Hiniker, Sobel, Suh, & Sung, 2015).

Özellikle annelik ve babalık rollerinin toplumsal olarak farklı kodlandığı bir kültürel yapıda, dijital teknolojilerin bu rollere nasıl yansıdığı da ayrı bir inceleme alanı yaratmaktadır. Annelik daha çok bakım ve duygusal emeğin, babalık ise dış dünya ile ilişkinin temsilcisi olarak algılanırken (Belli, Akcay, & Yılmaz, 2021), dijital araçların her iki roldeki kullanımı, bu ayrımın pekişmesine ya da dönüşmesine sebep olabilir. Örneğin, annenin çocuğun yanında telefonda sosyal medya takibi yapması ile babanın evdeyken iş görüşmelerine devam etmesi, dijitalleşmenin farklı boyutlarını gözler önüne sermektedir (Halloway, Green, & Livingstone, 2013).

Çalışma çocukların yalnızca araştırma nesnesi değil, aynı zamanda öznel birer aktör olarak da ele alınmasının gerekliliğini göstermektedir. Onların deneyimlerini doğrudan aktarmaları, araştırmanın etnografik ve fenomenolojik değerini artırmakta; ebeveynlik, dijitalleşme ve çocuk hakları ekseninde daha bütüncül bir anlayış geliştirmeyi mümkün kılmaktadır.

Bu bağlamda bu çalışma, akıllı telefon kullanımının annelik ve babalık deneyimleri üzerindeki etkilerini, nitel bir yaklaşımla ele almayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorusu, dijital teknolojilerin ebeveynlerin aile içi ilişkilerinde nasıl bir yer tuttuğu, bu teknolojilerin duygusal bağ kurma süreçlerini nasıl etkilediği ve bu etkinin cinsiyet temelli farklılaşıp farklılaşmadığıdır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Son yıllarda dijital teknolojilerin bireyler ve toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaların sayısı hızla artmıştır. Özellikle aile bağlamında dijital medya kullanımı, daha çok çocukların dijital bağımlılığı, internet riskleri ya da ebeveyn denetimi gibi temalar etrafında ele alınmıştır (Halloway, Green, & Livingstone, 2013). Ancak ebeveynlerin kendilerinin dijital medya ile kurdukları ilişkinin aile içi iletişimi ve ebeveynlik rollerini nasıl dönüştürdüğüne dair araştırmalar oldukça sınırlıdır.

Radesky, Schumacher ve Zuckerman (2015), ebeveynlerin mobil cihazlara yoğun şekilde yönelmelerinin çocuklarla kurulan ilişkiyi zayıflattığını ve duygusal uzaklaşmalara neden olabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda, “dijital dikkat dağınıklığı” (technoference) kavramı ön plana çıkmaktadır. Mobil cihazların aile içi etkileşimi böldüğünü, ebeveynlerin çocuklarına yanıt verme sürelerini uzattığını ve bunun çocuklarda davranışsal problemlere yol açabileceğini göstermiştir. Dijital medya içeriklerinin çocuklar üzerindeki etkilerine odaklanan çalışmalar, şiddet içeren görsel ve işitsel uyaranlara maruz kalmanın çocukların duygusal düzenleme becerileri ve kişilerarası ilişkileri üzerinde olumsuz etkiler yaratabildiğini göstermektedir. Aile içi iletişim sorunları ve yetersiz ebeveyn rehberliği ile birleştiğinde, bu etkilerin çocukların saldırgan davranışlar sergileme olasılığını artırdığı belirtilmektedir (Yasar & Özbey, 2020).

Hiniker, Sobel, Suh, ve Sung (2015), hem çocukların hem de ebeveynlerin bakış açısıyla yürüttükleri çalışmada, çocukların genellikle ebeveynlerinin telefon kullanımını “ilgisizlik” ya da “görmezden gelinme” olarak deneyimlediklerini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Turkle (2011), dijital bağlantının

yüz yüze ilişkileri yavaş yavaş silikleştirdiğini, insanların "birlikte ama yalnız" hâle geldiğini ileri sürerek bu durumun aile yaşamı üzerinde yıpratıcı bir etkisi olabileceğini vurgular.

Türkiye bağlamında yapılan çalışmalar ise çoğunlukla çocukların dijital medya kullanımı**,** ebeveyn denetimi veya siber zorbalık gibi konulara odaklanmakta; ebeveynin dijital alışkanlıklarının çocuklar üzerindeki etkisini doğrudan ele alan araştırmalar oldukça sınırlı kalmaktadır (Yaman & Erdoğan, 2007). Ayrıca, annelik ve babalık rollerinin dijitalleşme sürecinde farklılaşması, toplumsal cinsiyet bağlamında da yeterince incelenmemiştir. Oysa Türkiye gibi ataerkil kültürel yapının hâkim olduğu toplumlarda, dijital medya kullanımı da bu rollerin yeniden üretiminde etkili olabilir (Acar & Uluğ, 2016).

Dijital teknolojilerin gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası hâline gelmesiyle birlikte ebeveynlik pratikleri de önemli bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönüşüm, literatürde giderek daha sık kullanılan "dijital ebeveynlik" (digital parenting) kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Dijital ebeveynlik, ebeveynlerin dijital teknolojileri kullanma biçimlerinin, çocukların gelişimi, güvenliği, sosyal ilişkileri ve aile içi etkileşimler üzerindeki etkilerini kapsayan çok boyutlu bir kavramdır (Livingstone & Blum-Ross, 2020).

Dijital ebeveynlik, yalnızca ebeveynlerin çocuklarının dijital medya kullanımını denetlemesini değil; aynı zamanda ebeveynlerin kendi dijital pratiklerinin çocuklar tarafından nasıl deneyimlendiğini, ebeveyn-çocuk iletişiminin dijital araçlar aracılığıyla nasıl yeniden yapılandığını ve aile içi ilişkilerde ortaya çıkan yeni normları da içermektedir (Clark, 2011). Bu bağlamda dijital ebeveynlik, kontrol edici ya da sınırlayıcı bir yaklaşımın ötesinde, rehberlik eden, model olan ve birlikte öğrenmeye dayalı bir süreci ifade etmektedir. Literatürde dijital ebeveynlik genellikle üç temel boyut üzerinden ele alınmaktadır:

1. Dijital arabuluculuk,
2. Rol model olma,
3. Aile içi dijital etkileşim.

Özellikle dijital arabuluculuk, ebeveynlerin çocukların dijital içeriklere erişimini sınırlandırma, açıklama yapma ve birlikte kullanım yoluyla yönlendirme stratejilerini kapsamaktadır (Livingstone, Mascheroni, & Staksrud, 2001). Ancak son yıllarda yapılan çalışmalar, ebeveynlerin yalnızca çocukların ekran sürelerini kontrol etmelerinin yeterli olmadığını, ebeveynlerin kendi dijital davranışlarının da çocuklar üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Radesky, Schumacher, & Zuckerman, 2015).

Bu bağlamda, mevcut literatür ebeveynlerin dijital medya kullanımı ile aile içi ilişkiler arasında bir bağ olduğunu öne sürse de bu ilişkinin nitel boyutunu, yani annelik ve babalık deneyimleri üzerinden derinlemesine inceleyen çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu araştırma, bu boşluğu doldurmayı amaçlamakta ve özellikle akıllı telefon kullanımının ebeveynlik deneyimlerini nasıl dönüştürdüğünü cinsiyet temelli bir perspektifle ele alarak literatüre özgün bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma, ebeveynlikte dijitalleşmenin aile içi ilişkilere etkisini, özellikle akıllı telefon kullanımı bağlamında annelik ve babalık deneyimlerini anlamaya yönelik olarak yürütülmüştür. Bu amaçla araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseninde tasarlanmıştır. Bu desen, katılımcıların günlük yaşam deneyimleri üzerinden belirli bir olguyu nasıl algıladıklarını anlamaya yöneliktir (Creswell, 2013).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, farklı sosyoekonomik düzeylerden seçilmiş, 0-12 yaş aralığında en az bir çocuğu olan ve aktif akıllı telefon kullanan toplam 12 ebeveyn (6 anne, 6 baba) ve ebeveynlerin 7-12 yaş grubundan 9 çocuğu oluşturmaktadır. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiş,

çocuklar için ise bir örnekleme gerçekleştirilmemiştir. Örneklem seçiminde ebeveynlik sürecinde dijital teknolojilerin günlük yaşamda aktif olarak kullanıldığı aileler tercih edilmiştir.

Tablo 1. *Ebeveyn katılımcıların demografik özellikleri.*

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Çocuk Sayısı
K1	Kadın	37	Öğretmen	2
K2	Erkek	41	Fabrika işçisi	4
K3	Kadın	33	Ev hanımı	3
K4	Erkek	29	Akademisyen	1
K5	Kadın	34	Bankacı	1
K6	Erkek	39	Öğretmen	3
K7	Kadın	42	Ev hanımı	4
K8	Erkek	31	Yazılım uzmanı	2
K9	Kadın	36	Ev hanımı	2
K10	Erkek	40	Mühendis	1
K11	Kadın	33	Hemşire	3
K12	Kadın	27	Memur	1

Tablo 2. *Çocuk katılımcıların demografik özellikleri.*

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş
Ç1	Erkek	9
Ç2	Kız	10
Ç3	Kız	8
Ç4	Erkek	11
Ç5	Erkek	8
Ç6	Kız	9
Ç7	Erkek	11
Ç8	Erkek	9
Ç9	Kız	11

3.3. Veri Toplama Aracı ve Süreci

Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme soruları, literatür taraması ve uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanmış; pilot uygulama sonrası revize edilmiştir. Sorular, ebeveynlerin akıllı telefon kullanımı, çocukla etkileşimleri, eşleriyle ilişkileri ve dijital medyanın aile yaşantısına etkisi gibi temalara odaklanmıştır. Çocuklara yönelik sorular ise dijital medyanın onların hayatlarındaki yeri, işlevi ve ailesinin akıllı telefon kullanımına yönelik bakışlarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Görüşmeler yüz yüze ve/veya çevrim içi (video görüşme) olarak gerçekleştirilmiş, her biri ortalama 30–45 dakika sürmüştür. Katılımcıların izinleri doğrultusunda görüşmeler ses kaydıyla alınmış ve ardından yazılı metne dökülmüştür.

3.4. Verilerin Analizi

Toplanan veriler, nitel içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Görüşme dökümleri satır satır okunarak ön kodlamalar yapılmış, ardından benzer kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Analiz sürecinde araştırmacı notları, katılımcı ifadelerindeki tekrar eden örüntüler ve çelişkili anlatımlar dikkate alınmıştır.

3.5. Etik İlkeler

Araştırma sürecinde katılımcıların mahremiyetine ve gönüllülüğüne önem verilmiştir. Çalışmaya dahil edilen çocuk katılımcılar için 'Ebeveyn Onam Formu', yetişkin katılımcılar için ise 'Aydınlatılmış Onam Formu' temin edilmiştir. Katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuştur. Araştırma, Kafkas Üniversitesi Etik Kurulu'ndan onay alındıktan sonra yürütülmüştür.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu araştırmada elde edilen nitel veriler, tematik analiz yaklaşımı doğrultusunda çözümlenmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler, tekrar eden anlam örüntülerine göre kodlanmış; benzer kodlar alt temalar altında toplanarak ana temalar oluşturulmuştur. Tablo 3, ebeveynler ve çocuklarla yapılan görüşmeler sonucunda belirlenen tema, alt tema ve kodları bütüncül bir biçimde sunarak, araştırmanın bulgularına temel oluşturan analiz sürecini görünür kılmaktadır.

Nitel araştırmalarda gündelik pratiklerin, deneyimlerin ve öznel anlatıların anlam üretici birer veri olarak ele alınması, yalnızca içerik üzerinden değil, bu deneyimlerin kurulduğu ilişkisellik ve bağlam üzerinden değerlendirilmesini gerektirir. Sanatsal ve toplumsal üretim süreçlerini incelerken, mekân, pratik ve öznel deneyimin birbirinden ayrılamayacağını; sürecin kendisinin anlamlı bir analiz zemini sunduğunu vurgulamaktadır. (Özayten, 2023). Bu yaklaşım, çalışmada katılımcı anlatılarının yalnızca betimleyici değil, bağlamsal ve yorumlayıcı bir bulgu kaynağı olarak ele alınmasını desteklemektedir. Katılımcı deneyimlerinin bağlamsal bütünlüğünü korumak ve anlam örüntülerini görünür kılmak amacıyla verilerin yalnızca tablo veya sayısal özetler aracılığıyla değil, düz metin anlatımı yoluyla sunulması yöntemsel olarak kabul edilen bir yaklaşımdır (Creswell, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu bağlamda, bulgular bölümünde her bir tema altında elde edilen veriler önce kısa bir betimleme ile sunulmuş, ardından katılımcıların görüşlerini yansıtan seçilmiş alıntılarla desteklenmiştir. Bu sunum biçimi, verinin yoğunluğunu ve derinliğini kaybetmeden okuyucuya aktarılmasını sağlamayı ve araştırma bulgularının yorumlanabilirliğini artırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca ebeveyn ve çocuk görüşmelerinin birlikte ele alınması, dijital ebeveynlik olgusunun çok boyutlu yapısını görünür kılmak açısından tercih edilmiştir.

Tablo 3. *Temalar, alt temalar ve kodlar tablosu*

Tema (Bulgu Başlığı)	Alt Tema	Kodlar
Dijital Cihazların Aile İçi Zaman Yönetimine Etkisi	Zaman bölünmesi	Dikkatin dağılması, kesintiye uğrayan etkinlikler
	Ortak zamanın azalması	Birlikte geçirilen sürenin kısalması
Ebeveynlik Rollerinin Dönüşümü	Rol yeniden tanımı	Geleneksel ebeveynliğin değişimi
	Dijital ebeveynlik	Rehberlik, denetim, model olma
Dijital Medya Kullanımında Annelik ve Babalık Farklılıkları	Cinsiyete dayalı kullanım	Eğlence, iş, sosyal medya kullanımı
	Ebeveynlik algısı	Annelikte bakım, babalıkta mesafe
Dijital Araçların Aile İçi İletişime Etkisi	İletişim kesintisi	Yarım kalan konuşmalar
	Yüz yüze etkileşimin azalması	Göz teması kaybı, sessizlik
Sessizleşen Evler: Dijital Araçlar ve Azalan Sohbet	Ev içi sessizlik	Ortak sohbetin kaybolması
	Dijital yalnızlık	Aynı mekânda bireyselleşme
Paylaşım mı Müdahale mi? Dijital Araçların Aile Rolleri Üzerindeki Etkisi	Müdahaleci tutum	Sürekli kontrol, uyarı
	Paylaşım odaklı kullanım	Birlikte izleme, ortak etkinlik
Dijital Müdahale: Disiplin, Kontrol ve Takip Uygulamaları	Denetim mekanizmaları	Ekran süresi sınırlama
	Dijital gözetim	Takip uygulamaları, şifre kontrolü
Dijital Araçların Aile İçi İlişkileri Güçlendirme Potansiyeli	Olumlu kullanım	Birlikte zaman, paylaşım
	Bağ kurma	Ortak dijital deneyimler
Çocukların Dijital Cihazları Gündelik Yaşamda Konumlandırma Biçimleri	Anlam yükleme	Eğlence, kaçış, alışkanlık
	Normalleşme	Sürekli erişim algısı
Dijital Ortamlarda Aileyle Birlikte Zaman Geçirme Algısı	Birliktelik beklentisi	Ortak izleme isteği
	Hayal kırıklığı	Beklentinin karşılanmaması
Çocukların Dijital Kurallar ve Sınırlamalara Yönelik Algısı	Adalet algısı	Çifte standart
	Kural içselleştirme	Kabul, direnç

4.1. Dijital Cihazların Aile İçi Zaman Yönetimine Etkisi

Katılımcıların çoğu, akıllı telefon kullanımının aile içinde birlikte geçirilen zamanın hem niceliksel hem de niteliksel olarak azaldığını ifade etmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler, dijital cihaz kullanımının çocuklarla geçirilen oyun, sohbet ve paylaşım zamanını sınırladığını, eşler arasında ise duygusal mesafe yarattığını göstermektedir. Aşağıda farklı sosyal çevrelerden gelen katılımcıların deneyimleri örneklerle sunulmuştur.

> Ben dersten çıkınca sürekli veli mesajları, WhatsApp grupları, e-okul derken, eve geldiğimde elim hâlâ telefonda oluyor. Şimdi farklı uygulamalar da çıktı gün içinde onlara da fotoğraf yükleme, ödev yükleme gibi şeylerle de uğraşıyoruz. Yani bir saniye telefonsuz geçmiyor, bu tabi alışkanlık oluyor. Oğlum yanıma gelip resim yapmak istediğinde gerçekten istemsizce 'bi' dakika' diyerek geçiştiriyorum. Gecenin sonunda 'bugün de zaman ayıramadım' diye vicdan azabıyla uyuyorum. (K1)

Bu ifade, dijitalleşmenin profesyonel alanla özel alan arasındaki sınırları silikleştirdiğini ve annelerin dijital cihazlar üzerinden görünmeyen bir "duygusal emek" harcadığını ortaya koymaktadır (Hochschild, 1989). Zamanın sadece fiziksel olarak değil, zihinsel olarak da bölünmesi çocuğun duygusal ihtiyaçlarının ertelenmesine neden olmaktadır.

> Telefon konusu bizde katı... İlk çocukla çok tartışmamız var, fabrikada da kullananlarla da tartışırım. Çocuklar uyuduktan sonra bakarım, o zaman da karımla sorun yaşıyoruz bir yüzüme bakmadın gibisinden. Kafamı dağıtıyorum gibi düşünüyorum da farkında olmadan üç saat geçmiş oluyor. (K2)

Burada görülen dijital cihaz kullanım biçimi, bireyin yorgunluk ve gündelik stresle baş etme biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak bu başa çıkma yöntemi, eşler arası iletişimi sınırlandırarak ilişkide duygusal kopukluk yaratabilmektedir (Turkle, 2011). Aynı zamanda bu davranışın tekrarlanması, ev içi duygusal emeğin paylaşımında adaletsizliğe yol açmaktadır.

> Eskiden yemek yaparken çocuklar gelir sohbet ederdik. Şimdi elimde sürekli telefon ben bıraksam onlarda telefon. Facebook'ta komşular, akrabalar, instada arkadaşlar… Milletin ne yaptığına bakarken kızım bir şey anlatıyor, duymuyorum. Vicdan yapıyorum tam sonra bakıyorum ben konuşurken de onda telefon. Sonra da 'anne beni dinlemiyorsun' diye üzülüyor. (K3)

Katılımcı 3, şehirden uzak kırsal bölgede yaşamaktadır. Katılımcının ifadesi kırsal bölgelerde de dijitalleşmenin gündelik yaşamın içine nasıl nüfuz ettiğini göstermektedir. Dijital medya, fiziksel mesafeleri aşma aracı olarak görülse de aynı ortamda bulunan bireyler arasında mesafe yaratabilmektedir (Baym, 2015). Bu bağlamda, dijital dikkat bölünmesi, aile içinde duyulma ve görülme ihtiyacının karşılanmasını engelleyebilmektedir.

> Eşimle birlikte bir karar aldık; akşam 19.00'dan sonra telefonları başka bir odada bırakıyoruz. Çocuğumuzla oynayıp sonra birlikte film izliyoruz. Bu bize iyi geldi, çünkü fark ettik ki telefonlar bizim 'biz' olmamıza engelmiş. (K4)

Katılımcı 4'ün anlatımı, dijitalleşmenin etkilerini fark ederek zaman yönetimi stratejileri geliştiren ailelerin de olduğunu göstermektedir. Bu tarz dijital sınırlandırmalar, aile içi bağları yeniden güçlendirebilmekte ve dijital farkındalık üzerinden yeni iletişim alışkanlıklarının gelişmesini sağlayabilmektedir (Garcia, Mattedi, & Seabra, 2020). Bu da ebeveynlerin dijital araçlarla sağlıklı ilişkiler kurmasının mümkün olduğunu göstermektedir.

4.2. Ebeveynlik Rollerinin Dönüşümü

Dijital teknolojilerin yaşamın merkezine yerleşmesiyle birlikte annelik ve babalık rolleri, sadece zaman açısından değil; sorumluluk algısı, ilgi biçimleri ve rol beklentileri açısından da dönüşüm geçirmektedir. Görüşmeler, ebeveynliğin artık sadece fiziksel bakım değil, aynı zamanda dijital dünyada

rehberlik ve sınır koyma gibi yeni sorumlulukları da içerdiğini göstermektedir. Katılımcıların ifadeleri, bu dönüşümün sınıfsal, kültürel ve cinsiyet temelli olarak farklılaştığını ortaya koymaktadır.

> Benim annem bizi büyütürken tek derdi yemeğimiz, üst başımızdı (…) ama ben şimdi çocuğun ne izlediğini, hangi uygulamada ne kadar kaldığını, kiminle konuştuğunu hatta kiminle konuşma ihtimali olduğunu bile takip etmek zorundayım. Kendi işimden de biliyorum sürekli başka bir yöntemle ekrana bağlıyorlar bizi ve kandırıyorlar da. Sürekli güvenlik, ekran süresi, reklam filtresi... Teknoloji yardımcı olacağına bize bir görev daha verdi. (K5)

Bu ifade, annelik rolünün dijital çağda teknik bir uzmanlık alanına doğru kaydığını göstermektedir. "Dijital annelik" kavramı, günümüzde çocukların medya okuryazarlığını yönetme ve dijital güvenliği sağlama görevlerinin çoğunlukla anneler tarafından üstlenildiğini vurgulamaktadır (Livingstone & Blum-Ross, 2020). Aynı zamanda bu yük, çalışan annelerde "yetersizlik hissi" ile birleşerek psikolojik baskıyı artırabilmektedir.

> Eskiden babalık deyince akla daha çok otorite gelirdi. Şimdi çocuklarım bana TikTok'ta video gösteriyor, birlikte izleyip gülüyoruz. Artık baba dediğin biraz arkadaş gibi de olmalı. Ama bazen arayı tutturamıyorum fazla gevşek olduğumu düşünüyorum sonra bakıyorum yine aynı yoldayım. (K6)

Katılımcı 6'nın anlatımı, babalığın dijital çağda daha etkileşimli, daha yatay ilişkilere dayalı bir yapıya büründüğünü göstermektedir. Geleneksel baba figürünün yerini, çocuklarla ortak dijital deneyim paylaşan daha yakın ve duygusal figürler almaktadır (Dermott, 2008). Ancak bu dönüşüm, sınır koyma ve disiplin süreçlerinde belirsizlik yaratabilmekte ya da bu düşünceyi yaratarak ebeveynlerin kendilerini yetersiz ve hatalı hissetmelerine neden olabilmektedir.

> Benim çocuklar sabahtan akşama telefondalar. Oğlum ödevlerine bak, cevap "hıı", kızım okul nasıldı? Cevap "hııı" azıcık üsteleyince sinirleniyorlar. Hiç telefon almasam biz yoklukta mıyız? Bütün arkadaşlarımın var. Aldık bu sefer de millet çocukları telefonla büyüttün diyor. Ben kime karışabilmişim ki? Benden mi soğusunlar? Ufakken anne sözü geçerdi. Şimdi o gücüm yok. Teknoloji daha güçlü. (K7)

Bu örnek, dijitalleşmenin sadece teknolojik değil, otorite ilişkilerini de dönüştüren bir unsur olduğunu göstermektedir. Özellikle ekonomik ve kültürel kaynaklara erişimi sınırlı anneler için dijitalleşme, çocukları kontrol etmekten ziyade kaybetme korkusuyla birlikte gelen bir güçsüzlük duygusunu tetiklemektedir. Bu durum, "ebeveynliğin kriz hali" olarak tanımlanan süreci desteklemektedir (Lee, Faircloth, & Macvarish, 2014).

> Çocuklara tablet verince eşim rahatlıyor ama ben biraz rahatsız oluyorum. Teknoloji onların dikkatini dağıtsa da gerçek dünyayla bağlarını zayıflatıyor. Ben çocuklarla legoyla, oyunla vakit geçirmeye çalışıyorum ama her zaman beceremiyorum. Ne benim gücüm kalmış oluyor ne onların oynayası geliyor. (K8)

Katılımcı 8'in ifadesi, "iyi ebeveynlik" kavramının dijital çağda yeniden tanımlandığını ve aile içinde bu kavramın çatışmalı şekilde yorumlandığını gösteriyor. Teknoloji ile kurulan ilişki, bir ebeveyn için rahatlama aracı iken diğeri için çocuk gelişimi açısından bir tehdit unsuru olarak görülmektedir. Bu çatışma, ebeveynler arası anlaşmazlıkları da doğurabilmektedir (Hiniker, Sobel, Suh, & Sung, 2015).

4.3. Dijital Medya Kullanımında Annelik ve Babalık Farklılıkları

Dijitalleşen ebeveynlik pratikleri, annelik ve babalık rollerinde belirgin farklılıklar yaratmaktadır. Bu farklılıklar, yalnızca dijital araçları kimin daha çok kullandığına değil; aynı zamanda kimin hangi amaçlarla, ne ölçüde sorumluluk aldığına ve dijital mecraları nasıl denetlediğine ilişkin ayrımları da içermektedir. Görüşmelerde, annelerin daha çok izleme ve denetleme, babaların ise eğlence ve teknik destek rolleriyle öne çıktığı görülmüştür.

> Ben çocukların telefonda ne yaptığına sürekli bakıyorum. Neymiş, kimle konuşmuş, kaç dakika bakmış. Babası pek ilgilenmez, daha çok şarjı var mı, internet çekiyor mu ona bakar. Bir de bazen oyun indiriyor. (K9)

Bu anlatımda annelik, dijital medya alanında sürekli gözetim rolünü üstlenen bir figür olarak tanımlanmakta, babalık ise teknik kolaylaştırıcılık ve eğlence sağlayıcısı konumunda kalmaktadır. Araştırmalar, Türkiye'de dijital medya kontrolü ve çocukla duygusal bağ kurma gibi alanlarda annelerin daha aktif ve kaygılı olduklarını göstermektedir (Kızılşimşek & Vatandaş, 2024). Bu, annelere yüklenen "duygusal emek" sorumluluğunun dijital ortamlarda da sürdüğüne işaret etmektedir.

> Ben çocuğun hangi sitelere girdiğine pek bakmam açıkçası. Eşim o konularda daha dikkatli. Ama ben yeni uygulamaları bulurum, bazen birlikte video izleriz. Teknolojiden kaçmak yerine onunla vakit geçirmesini destekliyorum. (K10)

Babanın teknolojiyle daha serbest, eğlence ve keşif odaklı bir ilişki kurduğu gözlemlenmektedir. Bu da annelerin daha çok sınır koyma, babaların ise paylaşımcı rol üstlenmeleriyle ilişkili olabilir. Literatürde bu ayrım, "iyi annelik" ve "eğlenceli babalık" karşıtlığı şeklinde ifade edilmiştir (Aydın & Yazıcı, 2020). Ancak bu durum, babaların dijital ebeveynlikteki sorumluluğunu sınırlandırabilir.

> Eşim telefonla uğraşırken çocuklar da onun yanında oyun açıyor. Hiçbir şey demiyor. Ama ben uyardığımda bana kızıyorlar, 'babam bakmıyor sen niye karışıyorsun' diyorlar. Evde kötü polis ben oluyorum. (K11)

Bu örnek, dijitalleşmenin sadece çocuklarla değil, eşler arası güç dengeleriyle de ilişkili olduğunu göstermektedir. Eşler arası farklı davranış biçimlerinin etkilerini dijital denetim konusunda da görmek olasıdır. Türkiye'de yapılan bazı çalışmalar da annelerin çocukların dijital kullanımlarında başlıca kontrol mekanizması olarak konumlandığını ve bu durumun hem çocukla hem eşle ilişkileri zorlaştırdığını ortaya koymuştur (Yazıcı, 2021).

4.4. Dijital Araçların Aile İçi İletişime Etkisi

Dijitalleşme, modern yaşamın her alanında olduğu gibi aile içi iletişim biçimlerinde de belirgin bir dönüşüm yaratmaktadır. Araştırma kapsamında ebeveynler ve çocuklarla yapılan görüşmeler, dijital araçların aile içi etkileşimleri çoğunlukla zaman, dikkat ve duygusal erişilebilirlik ekseninde yeniden yapılandırdığını ortaya koymaktadır. Katılımcı anlatıları, aile bireylerinin aynı fiziksel mekânda bulunmalarına rağmen iletişimsel olarak birbirlerinden uzaklaşabildiklerini göstermektedir.

Bir anne, akşam saatlerinde aile içi iletişimin niteliğine ilişkin deneyimini şu şekilde ifade etmiştir:

> Akşamları hepimiz evdeyiz ama herkesin elinde telefon var. Çocuğum yanımda oturuyor ama bana bir şey anlatacağı zaman önce telefondan başımı kaldırmam gerekiyor. (K5)

Bu ifade, Turkle'ın (2011) "birlikteyken yalnız olmak" kavramıyla örtüşmekte; fiziksel birlikteliğin iletişimsel ve duygusal birliktelik anlamına gelmediğini göstermektedir. Dijital araçlar, aile bireylerinin dikkatini bölerek yüz yüze iletişimi ikincil hâle getirmekte, etkileşimin sürekliliğini zayıflatmaktadır. Benzer biçimde bir baba, eşler arası iletişimin dijital medya kullanımıyla nasıl dönüştüğünü şu sözlerle dile getirmiştir:

> Eskiden günün nasıl geçtiğini konuşurduk. Şimdi çoğu zaman aynı koltukta oturup ayrı ayrı ekranlara bakıyoruz. (K2)

Bu anlatı, dijitalleşmenin yalnızca ebeveyn-çocuk ilişkisini değil, eşler arası iletişimi de sessizleştiren bir etki yarattığını göstermektedir. Ortak sohbet pratiklerinin azalması, aile içi bağların gündelik düzeyde zayıflamasına yol açabilmektedir. Çocuk katılımcıların ifadeleri ise bu dönüşümü daha doğrudan ve duygusal bir biçimde yansıtmaktadır. Bir çocuk, ebeveynleriyle kurduğu iletişimi şu şekilde tanımlamıştır:

> "Annemle babam telefonla meşgulse onlara bir şey anlatmak istemiyorum. Sonra da unutuyorum." (Ç1)

Bu ifade, dijital araçların çocuklar açısından yalnızca dikkat dağıtıcı değil, aynı zamanda iletişimi erteleyen ve bastıran bir unsur olarak algılandığını göstermektedir. Çocuğun anlatısı, ebeveynlerin dijital meşguliyetinin çocukların kendilerini ifade etme isteğini azalttığını ve iletişim girişimlerinin sürekliliğini kırdığını ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte bazı katılımcılar, dijital araçların aile içi iletişimi tamamen olumsuz etkilemediğini, belirli koşullar altında iletişimi destekleyici bir rol de üstlenebildiğini belirtmiştir. Bir anne katılımcı bu durumu şöyle açıklamıştır:

> Bazen birlikte video izliyoruz, yorum yapıyoruz. O zaman gerçekten sohbet oluyor. (K1)

Bu bulgu, dijital araçların kullanım biçiminin belirleyici olduğunu göstermektedir. Ortak ve paylaşımlı kullanım durumlarında dijital medya, aile içi etkileşimi destekleyebilen bir araç hâline gelebilmektedir. Literatürde de benzer biçimde, teknolojinin aile ilişkileri üzerindeki etkisinin kullanım amacı ve bağlamına göre farklılaştığı vurgulanmaktadır (Ardıç & Selvi, 2022; Filiz, 2025).

Genel olarak bu bulgular, dijital araçların aile içi iletişimi tek yönlü olarak zayıflatan bir unsurdan ziyade, iletişimin biçimini dönüştüren bir etken olduğunu göstermektedir. Dijitalleşme, aile içi iletişimi daha parçalı, kısa süreli ve dikkat rekabetine dayalı hâle getirirken; bilinçli ve birlikte kullanım durumlarında etkileşimi yeniden üretme potansiyeli de taşımaktadır.

4.5. Sessizleşen Evler: Dijital Araçlar ve Azalan Sohbet

Dijital araçların aile yaşamına girişiyle birlikte ev içindeki etkileşim biçimleri belirgin şekilde değişmiştir. Araştırmamız kapsamında görüşülen 12 katılımcının 8'i (Bkz. Tablo 4) geçmişte daha fazla sohbet edilen, bir arada vakit geçirilen ev ortamlarının, akıllı telefon kullanımıyla sessizleştiğini ifade etmiştir. Bu durum yalnızca ses düzeyinde değil, duygu paylaşımı ve sosyal bağ kurma düzeyinde de bir zayıflamayı beraberinde getirmektedir.

Tablo 4. *Dijital araçların aile içi iletişime etkisine yönelik bulgular.*

Bulgular	Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı (n=12)
Akşam sohbetlerinin azalması	8
Yemek sırasında ekran kullanımı	7
Dikkat süresinin kısalması	6
Duygusal paylaşımın azalması	5
Çocukla iletişim kurmada zorlanma	6

> Akşam yemeği muhabbeti kalmadı tabi, günün nasıl geçti? Sorusunu kaybedeli de çok oldu. Şimdi masaya oturan telefonunu eline alıyor, tek elle yiyor. Ben instagram, eşim twitter çocuklar youtube…(K3)

Bu ifade, aile içi iletişim ritüellerinden biri olan yemek zamanlarının dijital cihazlarla bölünmesini gözler önüne sermektedir. Yapılan çalışmalar da yemek saatlerinde ekran kullanımının çocukların duygusal gelişimi ve ebeveyn-çocuk ilişkileri açısından olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir (Ergül & Işıkoğlu, 2022).

> Kızımla konuşmakta zorlanıyorum artık. Bana bir şey anlatmasını istediğimde hemen sıkılıyor. Çünkü onun dikkat aralığı TikTok videoları kadar kısa olmuş gibi. Konuşmaya başladığımda gözleri hemen telefona kayıyor. (K12)

Bu ifade, dijital platformların dikkat süreleri üzerindeki etkisinin aile içi diyaloglara da yansıdığını göstermektedir. Yapılan araştırmalarda kısa videolarla sürekli uyarılan bireylerin uzun süreli dikkat kurma ve sabırla dinleme becerilerinde azalma gözlemlenmiştir (Piccerillo & Digennaro, 2025).

Aile içi iletişimdeki sessizleşme yalnızca sözel etkileşimin azalmasıyla sınırlı değildir. Aile üyelerinin birbirlerinin duygularını anlaması, empati kurması ve ortak anılar üretmesi de bu sessizliğin içinde

erimektedir. Özellikle dijital araçların pasif içerik tüketimine (ör. video izleme) dayalı kullanım biçimi, aile bireylerini etkileşimden çok izolasyona yönlendirmektedir (Livingstone & Blum-Ross, 2020).

4.6. Paylaşım mı Müdahale mi? Dijital Araçların Aile Rolleri Üzerindeki Etkisi

Akıllı telefonlar ve dijital araçlar yalnızca bireysel alışkanlıkları değil, aile içindeki rol dağılımını ve sorumluluk alanlarını da önemli ölçüde etkilemektedir. Bu bağlamda, ebeveynlik pratiklerinin dijitalleşme süreciyle nasıl dönüştüğü; anne ve babaların çocuklarla olan ilişkilerinde ne tür değişimler yaşandığı araştırmamızda öne çıkan temalardan biri olmuştur.

> Artık çocuklar bir şey sorduklarında cevap vermek yerine YouTube'daki bir videoyu açıyorum. Zamanım yok çünkü. Eskiden birlikte kitap okurduk, şimdi okuma zamanında bile bazen Google'dan bir şey açıp okutuyorum. Kendimi öğretmen değil, bir 'uygulama' gibi hissediyorum. (K4)

Bu ifade, anneliğin dijital platformlar aracılığıyla desteklenmeye çalışıldığı bir örneği yansıtmaktadır. Ancak bu "destek", ebeveynlik rolünün giderek aracısız ve empatik iletişimden uzaklaşmasına yol açmaktadır. Özellikle zaman baskısı altındaki çalışan annelerde bu durum daha yaygındır (Akyol, 2023). Nitekim yapılan araştırmalar, dijitalleşmenin ebeveyn-çocuk etkileşiminde bazı kolaylıklar sağlasa da bağ kurma süreçlerini zayıflatabileceğini göstermektedir (Livingstone & Blum-Ross, 2020).

> Oğlumla çok fazla zaman geçiremiyorum ama onun oynadığı oyunları onunla izliyorum. O da bana anlatıyor. Ben de yorum yapıyorum. Böylece 'babalık' yapmış gibi hissediyorum. Bu böyle yeni babalık böyle üzülmemek lazım, kırılmamak lazım. Karım "yanında dur ne izliyor bak yeter" diyor. Haklı mı bilmiyorum. (K9)

Katılımcı 9'un ifadesi, babalığın dijital platformlar üzerinden 'simgesel' olarak sürdürülmeye çalışıldığını göstermektedir. Bu durum, "görünür" bir babalık yerine "erişilebilirlik illüzyonu" yaratabilir. Dijital mevcudiyetin, fiziksel ve duygusal mevcudiyetin yerini tutamayacağı, çeşitli çalışmalarda vurgulanmıştır (Turkle, 2011; Belli, Akcay, & Yılmaz, 2021).

> Yalan söylemeye gerek yok hepimiz bazen çocuklardan kaçıyor, kaçar. Çocuklarla oynamaktan bunaldığımda onların yanında da Instagram'a giriyorum. Eşim bazen 'böyle mi çocuk bakıyorsun' diyor ama benimde canım var. Üstelik üye olduğum sayfalar çocuk sağlığı, psikolojisiyle ilgili şeyler. Kimse bana oyun oynamayı öğretmedi ki. Orada da annelik hikâyeleri izliyorum, benden çok farklı olmadıklarını görüyorum. (K6)

Bu ifade, dijitalleşmenin yalnızca çocuklarla değil, annelerin kendi kimlikleriyle de kurduğu ilişkide belirleyici olduğunu göstermektedir. Dijital mecralar, özellikle annelik pratiği içinde yalnızlık ve tükenmişlik yaşayan kadınlar için hem kaçış hem de dayanışma alanı olabilmektedir (Akyol, 2023). Nitekim çocukların içinde bulundukları fiziksel ve sosyal çevrenin, onların güvenlik algısı, özerklik duygusu ve katılım biçimleri üzerinde belirleyici olduğu; yetişkinler tarafından kurulan bu düzenlemelerin çocuk deneyimini doğrudan etkilediği vurgulanmaktadır (Topgül & Elibol, 2024).

4.7. Dijital Müdahale: Disiplin, Kontrol ve Takip Uygulamaları

Dijitalleşme, yalnızca bireysel deneyim alanı yaratmakla kalmaz; aynı zamanda ebeveynlik süreçlerini de teknik araçlar üzerinden şekillendiren bir müdahale rejimi oluşturur.

Bir baba katılımcı bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

> Telefonuna süre koydum, hangi uygulamaya ne kadar girdiğini görüyorum. Çünkü kontrol etmezsem baş edemem. (K8)

Özellikle çocukların internet ve sosyal medya kullanımı söz konusu olduğunda, birçok ebeveyn dijital kontrol araçlarına başvurmaktadır. Bu araçlar, ebeveynlikteki "otorite kurma" işlevinin yeni bir dijital versiyonu olarak değerlendirilebilir.

> Kızımın telefonuna 'Family Link' yükledim. Ne kadar süre, hangi uygulama, ne izliyor... Hepsini görebiliyorum. Kısıtlama koyuyorum. Ama geçen gün beni fark ettirmeden uygulamayı devre dışı bırakmış. Bu sefer ben daha sinirlendim. O da 'bana güvenmiyorsun' dedi. (K2)

Bu örnek, dijital kontrol uygulamalarının çocukla ebeveyn arasında güven sorununa yol açabileceğini ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmalar, çocukların sürekli denetlenmesi hâlinde, sorumluluk geliştirmek yerine "saklama ve gizleme" davranışına yönelebildiğini göstermektedir (Öztürk & Şahin, 2019). Bu durum, ebeveyn-çocuk ilişkisinde karşılıklı güvenin zedelenmesine neden olabilir.

> Ben çocuklara telefonu sadece 2 saat açıyorum. Geri kalan zamanlarda Wi-Fi'yi kapatıyorum. Bazen interneti ben açıyorum, bazen hiç açmam. Bu bir disiplin meselesi. Ama eşim biraz daha rahat, kıyamıyorum diyor. Wi-Fi'yi kapatınca "robot çıktı[1]" demek ki uyuma vaktimiz gelmiş diye yumuşatıyor da net konuşamıyor. Bu da bizim aramızda tartışma konusu oluyor. (K10)

Bu ifade, dijital medya denetiminin yalnızca çocukla değil, ebeveynler arasında da bir otorite çatışması alanı hâline gelebileceğini göstermektedir. Ev içi güç dengeleri, dijital kontrol mekanizmaları üzerinden yeniden şekillenmekte; bu da "kim karar verir?" sorusunu gündeme getirmektedir. Ayrıca, farklı ebeveyn tutumları çocuklarda kafa karışıklığına ve kurallara karşı direnç geliştirmeye neden olabilmektedir (Öztürk & Şahin, 2019).

Dijital denetim araçları, aile içi iletişimde hem kolaylaştırıcı hem de gerilim yaratıcı bir rol üstlenmektedir. Özellikle "sorun çıkaran içerikleri önceden engelleme" fikri, birçok ebeveyn için koruyucu gibi görünse de çocuklarda öz düzenleme becerisinin gelişmesini engelleyebilmektedir. Öte yandan, kontrol mekanizmaları tek başına yeterli olmayıp çocukla kurulan diyaloğun niteliği belirleyici olmaktadır (Radesky, Schumacher, & Zuckerman, 2015).

4.8. Dijital Araçların Aile İçi İlişkileri Güçlendirme Potansiyeli

Teknolojinin aile içi iletişimde yarattığı zorlukların yanı sıra, dijital araçların aile bireylerini yakınlaştırma, bağları güçlendirme potansiyeli de göz ardı edilmemelidir. Özellikle ortak dijital etkinlikler ve iletişim platformları, coğrafi mesafeler ya da yoğun iş temposu gibi engellere rağmen aile bağlarının korunmasını mümkün kılmaktadır.

> Eşim sürekli il değiştiriyor o sırada çocuklar da ben de görüntülü görüşebiliyoruz ancak. Böylece ilişkileri kopmuyor ya da onun içinde bulunduğu ortamı görüp onun halini de anlayabiliyorum. Sonra hafta sonları hep beraber televizyon karşısında film izlemek bizim için bir ritüel haline geldi. Böyle yararları da var. (K5)

Katılımcı 5'in ifadesi, dijital araçların aile üyeleri arasında mesafeyi kapatmada etkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, teknolojinin sosyal bağları destekleyici işlevine işaret eden uluslararası çalışmaları desteklemektedir (Akhtar, 2024).

> Pandemi döneminde evde çok uzun süre kapalı kaldık. Çocuklar okula gidemedi, büyükleri göremedik. O süreçte görüntülü konuşmalar olmasaydı gerçekten çok yalnız hissederdik. Annemle her akşam görüntülü konuşuyorduk, çocuklar da dedeleriyle ödevlerini gösteriyordu. O zaman fark ettim ki telefon sadece oyalayan bir şey değil; bizi ayakta tutan bir bağ oldu.(K7)

Bu ifade, pandemi koşullarında dijital teknolojilerin aileler için yalnızca bir iletişim aracı değil, duygusal sürekliliği sağlayan bir bağlanma zemini sunduğunu göstermektedir. Fiziksel temasın kesintiye uğradığı kriz dönemlerinde dijital araçlar, aile içi ve kuşaklar arası ilişkilerin sürdürülmesinde telafi edici bir işlev üstlenmiştir (Summak & B. Kalender, 2024).

[1]YouTube uygulamasında, internet bağlantısı bulunmadığında ekranda görünen robot simgesinden bahsedilmektedir.

Çocuğumla oyun oynarken bazen onun sevdiği uygulamalara birlikte giriyoruz. Bu sayede onun dünyasını daha iyi anlıyorum. Dijital ortamda beraber vakit geçirmek, aramızdaki bağı güçlendiriyor. Bazen iş yerinde kendimi onun oyunlarından birini oynarken buluyorum. (K11)

Bu ifade, dijital araçların bireysel tüketim nesneleri olmaktan çıkıp ortak deneyim alanlarına dönüşebildiğini göstermektedir. Özellikle ebeveynin çocuğun dijital dünyasına dahil olması, kuşaklar arası anlayışı artıran ve ilişkiyi güçlendiren bir pratik olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, Livingstone ve Blum-Ross'un (2020) dijital ebeveynliği "birlikte öğrenme ve müzakere süreci" olarak tanımlayan yaklaşımıyla örtüşmektedir.

Genel olarak bu bulgular, dijital araçların aile içi ilişkiler üzerindeki etkisinin tek yönlü olmadığını; kullanım biçimine ve bağlamına bağlı olarak ilişkiyi zayıflatıcı ya da güçlendirici sonuçlar doğurabildiğini göstermektedir. Katılımcı anlatıları, dijital teknolojilerin aile içi bağları destekleyici potansiyelini görünür kılmakta ve dijital ebeveynliğin daha esnek ve ilişki odaklı biçimlerine işaret etmektedir (Livingstone & Blum-Ross, 2020).

4.9. Çocukların Dijital Cihazları Gündelik Yaşamda Konumlandırma Biçimleri

Bu başlıkta, çocukların akıllı telefonları nasıl algıladıkları, günlük yaşamlarındaki anlamı ve işlevi üzerine odaklanılmıştır. Görüşmeler sırasında çocuklardan alınan; telefonun ev içindeki işlevi ve aile açısından önemine dair cevaplardan, bu cihazların çocuk dünyasındaki yerine dair veriler elde edilmiştir.

> Annem işten gelince hemen koltuğa oturup telefona bakıyor, telefon yanındaysa tuvalette uzun süre kalıyor değilse hemen çıkıyor. Telefon elindeyse beni duymuyor bile. (Ç1)
>
> Babam sabah uyanınca önce telefona bakar. Kahvaltıda bile elinde olur bazen. Ama ben tabletten oyun oynayınca hemen kızıyor. (Ç2)
>
> Telefonla dedemle görüntülü konuşabiliyoruz. Ben telefonla konuşuyorum anneme cevap veriyorum ama annem telefonla konuşurken beni duymuyor, videolarıma çok karışıyor, onu izleme bunu izleme diye sürekli müdahale ediyor. (Ç3)
>
> Bana geçen sene bayramda telefon alında. Genelde YouTube izliyorum, İngilizce öğretmenimin tavsiye ettiği kanallar var onlara bakıyorum, genelde oyun kanalları izliyorum. Telefon alındığından beri annem bana 'çok bakma' diyor ama kendisi hep telefonda. Evde herkesin elinde saatlerce telefon oluyor bazen. (Ç4)

Çocukların bu ifadeleri, dijital cihazların ev içinde hem bir iletişim aracı hem de bir "duygusal mesafe" üreticisi işlevi gördüğünü göstermektedir. Akıllı telefonlar çocukların gözünde bir yandan "iletişim kolaylaştırıcısı" olarak konumlanırken, diğer yandan "ebeveynin ulaşılmazlığı"nın da sembolüne dönüşebilmektedir. Erikson'un psikososyal gelişim kuramında çocukluk dönemi, "girişimcilik vs. suçluluk" evresidir (Erikson, 2004). Bu dönemde çocuklar çevrelerini anlamlandırmaya ve kimlik geliştirmeye başlarlar. Ebeveynin tepkisizliği veya dikkat dağınıklığı, çocuğun kendine ve çevresine dair algısını olumsuz etkileyebilir. Türkiye'de yapılan araştırmalar da benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Örneğin (Taş & Güneş, 2019), 8-12 yaş arası çocukların akıllı cihazları çoğunlukla eğlence aracı olarak tanımladığını, ancak ebeveynlerin kullanımının çocuklarda "önemsenmeme hissi" yarattığını belirtmiştir. Livingstone ve Blum-Ross (2020), dijital ebeveynlik çalışmalarında, çocukların dijital araçlara dair algılarının yalnızca kendileriyle değil, ebeveynlerinin cihaz kullanımıyla da şekillendiğini vurgulamaktadır.

Bu bulgular, çocukların teknolojik araçları kendileri için değil, daha çok ebeveynleri üzerinden anlamlandırdıklarını göstermektedir. Bu durum, özellikle küçük yaşlardaki çocuklar açısından, ebeveyn-çocuk iletişimi ve bağlanma açısından risk oluşturabilir. Çocukların dijital cihazları, hem bir "bağ kurma" aracı (görüntülü görüşme gibi) hem de "bağ kesici" olarak tanımlamaları, araştırmanın çift yönlü değerlendirme ihtiyacını ortaya koymaktadır.

4.10. Dijital Ortamlarda Aileyle Birlikte Zaman Geçirme Algısı

Bu başlıkta, çocukların aileleriyle birlikte dijital ortamlarda zaman geçirip geçirmedikleri, bu süreçlerin nasıl deneyimlendiği ve çocukta nasıl bir anlam oluşturduğu incelenmiştir. Görüşmelere katılan çocukların büyük çoğunluğu, aileyle birlikte dijital ortamda vakit geçirme fikrini arzu ettiklerini, ancak bu durumun çoğunlukla gerçekleşmediğini dile getirmiştir. Bazı çocuklar aileleriyle zaman zaman kısa süreli ortak dijital etkinlikler yaşadıklarını belirtirken, bu deneyimlerin süreklilik göstermediğini ve çoğunlukla bireysel ekran kullanımına dönüştüğünü vurgulamıştır. Az sayıda çocuk ise aileleriyle birlikte dijital içerik tüketimini düzenli bir etkinlik olarak tanımlamıştır. Bu bulgular, çocukların dijital ortamlarda aileyle birlikte olma arzusunun yaygın olduğunu; ancak bu arzunun pratikte sınırlı ölçüde karşılandığını göstermektedir, Tablo 5'te çocuğun tanımıyla mevcut durum ve duruma ilişkin görüşü içeren ifadeleri sunulmuştur.

Tablo 5. *Dijital ortamlarda aileyle birlikte zaman geçirmeye yönelik çocuk görüşlerinin dağılımı.*

Çocuk Katılımcı	Yaş	Aileyle Dijital Ortamda Zaman Geçirme Durumu	Öne Çıkan Görüş	Öne Çıkan İfade Türü
Ç1	8	Hayır	Aileyle birlikte izleme isteği	"Keşke annemle birlikte izlesek."
Ç2	9	Nadiren	Ortak izleme anlarını değerli bulma	"Bazen gülüyoruz ama çok nadir."
Ç3	10	Hayır	Dikkatin paylaşılmamasından rahatsızlık	"Herkes telefonuna bakıyor."
Ç4	11	Hayır	Ortak etkinliklerin biçimsel kalması	"Kimse filmi izlemedi."
Ç5	7	Nadiren	Birlikte izleme beklentisi	"Birlikte izleyince daha güzel."
Ç6	9	Hayır	Dijital içeriği yalnız tüketme	"Ben kendi odamda izliyorum."
Ç7	10	Evet (sınırlı)	Birlikte gülme ve eğlenme	"Birlikte gülüyoruz."
Ç8	11	Hayır	Ebeveynin ilgisizliğini hissetme	"Annem 'sessiz ol' diyor."
Ç9	8	Nadiren	Aileyle paylaşılan zamanın anlamlı bulunması	"O zaman benimle ilgileniyorlar."

> Keşke annemle birlikte video izlesek. Ben izliyorum ama yalnız. Annem zaten telefonunda dizi izliyor, bana 'sessiz ol' diyor. (Ç5)

Çocuk katılımcının ifadesi, dijital ortamların çocuklar için yalnızlığa eşlik eden bir alan hâline geldiğini göstermektedir. Aileyle ortak bir deneyime dönüşmeyen medya kullanımı, çocuğun hem bağ kurma ihtiyacını karşılamamakta hem de dijital tüketimin duygusal bağlamdan kopuk olmasına neden olmaktadır (Livingstone & Blum-Ross, Parenting for a Digital Future: How Hopes and Fears about Technology Shape Children's Lives, 2020).

> Babam bazen YouTube'da videolar açıyor, birlikte güldüğümüz kedi videoları var. Ama çok nadir. Genelde ben kendi odamda izliyorum. Bu videoları genelde annem kızla oyna azıcık denildiğinde ben oyuncak oynayacağız zannederken açıyor. Kedi videolarını tabi daha çok seviyorum. (Ç6)

Çocuk katılımcının nadiren gerçekleşen ortak izleme deneyimi, çocuğun ortak dijital zamanlara değer verdiğini ve bu anların duygusal yakınlaşma fırsatı sunduğunu göstermektedir. Dijital alan, birlikte kullanıldığında paylaşımlı eğlenceye dönüşebilir; aksi hâlde çocuklar için bireysel tüketime ve yalnızlığa itilmiş bir alana evrilir (Rideout & Robb, 2020).

> Arkadaşlarımdan bir film duymuştum evde onu açtık bir kere, hazırlandık falan sinema gibi(…) herkes telefonuna baktı, ben de kalktım. Sıkıldım çünkü kimse filmi izlemedi. (Ç7)

Çocuk katılımcının deneyimi, aile içi dijital birlikteliğin biçimsel ama içeriksiz hâle geldiğini göstermektedir. Ortak dijital zaman, ekran paylaşımı anlamına gelmemekte; dikkatin ortaklaşmaması, duygusal bağlantının kurulmasını engellemektedir (Turkle, 2011). Bu da çocuğun katılımının değersizleşmesi hissi ile sonuçlanmasına neden olur. Bu ifade, ortak dijital zamanın yalnızca ekran paylaşımıyla sınırlı kaldığında, duygusal bağlantı kurmayı engellediğini göstermektedir (Turkle, 2011).

Genel olarak bulgular, çocukların dijital ortamlarda aileleriyle birlikte vakit geçirme arzusunun yaygın olduğunu; ancak bu arzunun çoğu zaman bireysel ekran kullanımına yenik düştüğünü ortaya koymaktadır. Dijital teknolojiler, birlikte ve etkileşimli kullanıldığında bağ kurmayı destekleyebilmekte; ancak çoğu durumda çocuklar için bireysel tüketime ve yalnızlığa eşlik eden bir deneyim alanına dönüşmektedir.

Bu bulgular, dijital teknolojilerin aileyle birlikte geçirilen zamanın ikamesi değil, çoğu zaman engelleyicisi hâline geldiğini göstermektedir. Çocukların dijital içerikleri bireysel olarak tüketmeleri, aile içi ortak kültürel birikimi zayıflatmakta; ortak eğlenme, gülme, yorumlama gibi sosyal pratiklerin dijital çağda geri planda kaldığını ortaya koymaktadır.

4.11. Çocukların Dijital Kurallar ve Sınırlamalara Yönelik Algısı

Bu bölümde çocuklara, evde uygulanan ekran süreleri, hangi içeriklerin izlenip izlenemeyeceği gibi dijital sınırlamalara dair fikirleri ve bu kurallar karşısındaki duyguları sorulmuştur. Çocukların ifadeleri (bkz. Tablo 6), ebeveyn tutumlarındaki çelişkilerin, çocukların algı dünyasında adalet, eşitlik ve güven duygularını nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 6. *Çocukların dijital kurallar ve sınırlamalara yönelik algısı.*[2]

Çocuk Görüşleri	Katılımcı Sayısı
Kuralları tutarsız / adaletsiz bulma	4
Ebeveynlerin kendileri kurala uymaması	3
Kuralların gerekçesinin açıklanmaması	3
Kuralları net ve adil bulma	2

> Bana ‘günde bir saat tablet’ diyorlar ama kendileri hep telefonda. Ben sorunca ‘biz iş için bakıyoruz’ diyorlar. Ama Candy Crush[3] oynuyorlardı, gördüm. (Ç5)

Çocuk katılımcının ifadesi, çocukların ebeveynlerin dijital davranışlarını gözlemlediğini ve çifte standartlara duyarlı olduklarını göstermektedir. Kuralların keyfî ya da tutarsız uygulanması, çocukta adalet duygusunu zedelemekte ve ebeveyn otoritesine olan güveni sarsmaktadır (Ogelman, Önder, Seçer, & Erten, 2013).

> Hafta içi yasak, hafta sonu bir saat izin var. Ama bazen ben ders çalışırken babam PUBG oynuyor. Oynadığı sesleri duyunca benim de canım çekiyor. Gece uyumayıp gizlice telefon aldığım olmuştu. (Ç9)

Çocuk katılımcının deneyimi, ebeveynin dijital alışkanlıklarının, çocuğun sınırlamalarla başa çıkmasını zorlaştırdığını ortaya koymaktadır. Kuralların etkili olabilmesi için sadece koyulmaları değil, modelleme yoluyla desteklenmeleri gerekir. Aksi takdirde çocuğun içsel motivasyonu gelişmez, yalnızca cezadan kaçınma güdüsüyle hareket eder (Bandura, 1986). Denetimsiz bırakılan sınırlamalar, çocukta kural ihlali normalleşmesine yol açabilir. Bu durum dijital ortamlarda etik davranış gelişimini de olumsuz etkileyebilir (Livingstone & Helsper, 2008).

5. TARTIŞMA

Bu çalışma, dijitalleşmenin ebeveynlik rolleri ve aile içi iletişim üzerindeki etkilerini nitel bir perspektifle inceleyerek, akıllı telefon kullanımının aile dinamiklerini nasıl yeniden yapılandırdığını

[2] Çocuklar birden fazla görüş ifade etmiştir.

[3] Candy Crush Saga, akıllı telefonlarda oynanabilen bir bulmaca oyunu.

ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen veriler; zaman yönetimi, ebeveynlik rollerinin dönüşümü, toplumsal cinsiyet farklılıkları ve çocukların algıları olmak üzere dört temel eksende tartışılmaktadır.

Araştırmanın en temel bulgularından biri, akıllı telefonların aile içinde "fiziksel mevcudiyet" ile "duygusal mevcudiyet" arasındaki bağı koparmasıdır. Katılımcıların (K1, K3, K5) ifadeleri, akşam yemeği gibi geleneksel aile ritüellerinin ekranlar tarafından istila edildiğini ve bu durumun "sessizleşen evler" olgusunu yarattığını göstermektedir. Bu bulgu, Turkle'ın (2011) "birlikteyken yalnız olma" teziyle tam bir uyum içindedir; zira bireyler aynı koltukta oturmalarına rağmen dijital dünyadaki farklı ağlara bağlanarak birbirlerinden yalıtılmaktadır.

Özellikle çalışan annelerin (K1, K5) yaşadığı "vicdan azabı" ve "yetersizlik hissi", dijitalleşmenin profesyonel alan ile özel alan arasındaki sınırları nasıl belirsizleştirdiğini kanıtlamaktadır. Hochschild'in (1989) "ikinci vardiya" olarak tanımladığı ev içi sorumluluklar, günümüzde dijital dünyanın getirdiği "duygusal emek" ile üçüncü bir boyuta taşınmıştır. Ebeveynin çocuğun resim yapma isteğini "bir dakika" diyerek telefona bakmak için ertelemesi, Radesky ve ark. (2015) tarafından tanımlanan "technoference" (teknolojik müdahale) kavramının aile içindeki yıkıcı etkisini somutlaştırmaktadır.

Bulgular, Türkiye gibi ataerkil kodların güçlü olduğu toplumlarda dijital ebeveynliğin de cinsiyetçi bir iş bölümüne tabi olduğunu göstermektedir. Annelik rolü, dijital dünyada da geleneksel "bakım", "denetim" ve "güvenlik" sorumluluklarını üstlenirken; babalık rolü daha çok "eğlence", "oyun" ve "teknik destek" üzerinden tanımlanmaktadır. Annenin çocuğun ne izlediğini filtrelemesi (K5, K9), babanın ise çocukla video izleyip gülmesi (K6, K10), literatürdeki "iyi anne" ve "eğlenceli baba" ikiliğini dijital alanda yeniden üretmektedir.

Bununla birlikte, babaların (K6) çocuklarla kısa videolar üzerinden kurduğu ilişki, geleneksel otoriter baba figüründen uzaklaşıldığına dair önemli bir işarettir. Ancak bu durum, anne için "kötü polis" olma riskini beraberinde getirmekte ve ebeveynler arası çatışmaları tetiklemektedir (K11).

Araştırmanın çocuk katılımcılardan (Ç1-Ç9) elde edilen verileri, dijitalleşmenin aile içi otorite ve güven üzerindeki etkisini çarpıcı bir biçimde sunmaktadır. Çocuklar, ebeveynlerinin telefon kullanımını bir "ilgisizlik" ve "görmezden gelinme" biçimi olarak deneyimlemektedir. Özellikle ebeveynin çocuğa ekran kısıtlaması koyarken kendisinin oyun oynaması veya sosyal medyada vakit geçirmesi (Ç4, Ç5), çocukta güçlü bir "çifte standart" ve "adaletsizlik" duygusu yaratmaktadır. Bandura'nın (1986) Sosyal Öğrenme Teorisi bağlamında değerlendirildiğinde, ebeveynin model olma işlevini yitirmesi, konulan kuralların çocuk tarafından içselleştirilmesini engellemektedir. Çocukların ebeveynlerini "görünür ama meşgul" olarak tanımlaması, bağlanma süreçleri açısından uzun vadeli riskler barındırmaktadır.

Tartışmanın diğer bir boyutu ise teknolojinin aile bağlarını güçlendirme potansiyelidir. Pandemi dönemine ilişkin katılımcı anlatıları (K7), dijital araçların sosyal izolasyonu kırmada ve kuşaklar arası bağı sürdürmede hayati bir köprü görevi gördüğünü doğrulamaktadır. Livingstone ve Blum-Ross'un (2020) belirttiği gibi, ebeveynin çocuğun dijital dünyasına "meraklı bir eşlikçi" olarak katılması (K11), dijital araçları bir çatışma unsuru olmaktan çıkarıp ortak bir paylaşım zeminine dönüştürebilmektedir.

6. SONUÇ

Bu araştırma, dijitalleşmenin Türkiye'deki aile yapısı üzerindeki dönüştürücü etkisini akıllı telefon kullanımı özelinde incelemiş ve teknolojinin aile içi dinamikleri temelden sarstığını ortaya koymuştur. Elde edilen veriler ışığında ulaşılan sonuçlar aşağıda genişletilmiş bir perspektifle sunulmaktadır:

Araştırmanın en temel sonuçlarından biri, fiziksel birlikteliğin artık "iletişimsel bir birliktelik" anlamına gelmediğidir. Katılımcıların anlatılarında sıkça rastlanan "aynı odada farklı dünyalarda olma" hali, aile üyelerinin fiziksel olarak yan yana olmalarına rağmen, dikkatlerinin dijital platformlar tarafından rehin alındığını göstermektedir. Bu durum, aile içi etkileşimin niteliğini bozarak iletişimi sadece zorunlu ihtiyaçların karşılandığı yüzeysel bir düzeye indirgemektedir. Akşam yemekleri ve sohbet saatleri gibi ailenin duygusal aktarım gerçekleştirdiği zamanlar artık bölünmekte ve işlevini yitirmektedir. Bu durum aile içi duygusal bir yabancılaşma yaratmaktadır.

Çalışma, dijitalleşmenin toplumsal cinsiyet rollerini ortadan kaldırmadığını, aksine bu rolleri dijital alana transfer ettiğini saptamıştır. Annelerin dijital dünyayı çocuk için bir "tehdit alanı" olarak kodladığı ve bu nedenle denetleyici/koruyucu bir rol üstlendiği görülmektedir. Bu durum anneler üzerinde tetikte olma hali yaratmakta ve dijital emeğin annenin omuzlarında bir yük olarak kalmasına neden olmaktadır. Öte yandan babaların, dijital araçları çocukla bağ kurmak için bir "oyun alanı" olarak kullanması, aile içinde otorite dengelerini bozabilmektedir. Babanın esnek ve oyun odaklı tutumu, annenin kural koyucu pozisyonunu zorlaştırmakta; bu da ebeveynler arasında dijital pratikler üzerinden yeni çatışma alanları doğurmaktadır. Dijitalleşme, babayı daha "erişilebilir" kılsa da bu erişilebilirlik çoğu zaman nitelikli bir rehberlikten ziyade, ortak ekran tüketimiyle sınırlı kalmaktadır.

Araştırma sonuçları, ebeveynlerin kendi teknoloji kullanım alışkanlıklarının, çocuklar üzerinde koydukları kurallardan çok daha etkili olduğunu göstermiştir. Çocuk katılımcıların ebeveynlerinin "iş yapıyorum" maskesi altında oyun oynamasını veya sosyal medyada vakit geçirmesini bir "çifte standart" olarak algıladıkları saptanmıştır. Bu durum, aile içindeki "güven" ve "adalet" duygusunu zedelemektedir. Çocuk, ebeveyninin telefon bağımlılığını gördüğünde, kendisine konulan kısıtlamaları mantıklı bir korunma yöntemi olarak değil, keyfi bir baskı aracı olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla, dijital ebeveynlikteki başarısızlığın temelinde teknik bilgi eksikliğinden ziyade, ebeveynin kendi davranışları ile çocuğuna öğütlediği davranışlar arasındaki tutarsızlık yatmaktadır.

Dijital içeriklerin (Reels, TikTok vb.) hızlı, ritmik ve kısa süreli yapısının, çocukların ve gençlerin bilişsel süreçlerini etkilediği sonucuna varılmıştır. Ebeveynlerin çocuklarıyla uzun soluklu sohbetler başlatmakta zorlanması veya çocukların yüz yüze iletişimde çabuk sıkılması, bu "hız odaklı" dijital tüketimin bir sonucudur. Aile içi iletişim, doğası gereği sabır, dinleme ve yavaşlık gerektirirken; dijital dünya hızı ve anlık tatmini ödüllendirmektedir. Bu çatışma, ebeveyn-çocuk ilişkisinde "anlaşılamama" duygusunu beslemekte ve çocukların aile ortamını "sıkıcı", dijital dünyayı ise "heyecan verici" olarak görmesine neden olmaktadır. Bu durum, uzun vadede aile içi diyaloğun derinliğini kaybetmesine ve yüzeyselleşmesine yol açan ciddi bir risktir.

Son olarak, dijitalleşmenin etkilerinin her ailede aynı olmadığı; ailenin sahip olduğu kültürel ve ekonomik sermayenin bu süreci yönetme kapasitesini belirlediği sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin sosyoekonomik ve kültürel sermaye farklılıkları, çocuklarıyla dijital pratiklerinde gösterdikleri yaklaşımları da farklılaştırmaktadır. Atlı ve Akpolat (2023), ailelerin sahip olduğu kurumsal kültürel sermayenin, çocukların eğitim süreçlerinde uyguladığı stratejileri ve fırsatlara erişimlerini belirlediği vurgulanmıştır. Eğitim düzeyi ve dijital okuryazarlığı yüksek ebeveynlerin, teknolojiyi bir "ortak gelişim aracı" olarak kullanma eğiliminde oldukları; buna karşın destek mekanizmaları zayıf ailelerde teknolojinin bir "bakıcı" veya "susturucu" olarak işlev gördüğü gözlemlenmiştir. Bu durum, dijital eşitsizliğin sadece cihazlara erişimle ilgili olmadığını, aynı zamanda cihazın aile içindeki "kullanım amacının" sınıfsal bir farklılık yarattığını kanıtlamaktadır.

6. ÖNERİLER

Araştırmanın bulguları ışığında, ebeveynlikte dijitalleşmenin aile içi ilişkilere etkisini olumlu yönlendirmek için aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- Dijital okuryazarlık eğitimlerinin yaygınlaştırılması:

Ebeveynlerin dijital medya kullanımını bilinçli ve dengeli hale getirebilmeleri için dijital okuryazarlık programları geliştirilmelidir.

- Aile içi ekran kullanım kurallarının belirlenmesi:

Aileler, ortaklaşa kararlar alarak ekran kullanımı için sınırlar koymalı, “telefonsuz zamanlar” gibi uygulamalarla kaliteli ve dikkat kesilmiş aile içi iletişim ortamları yaratmalıdır. Bu, ebeveynlerin çocuklarıyla yüz yüze bağ kurma fırsatlarını artıracaktır.

- Toplumsal cinsiyet rolleri ve dijitalleşme bilincinin artırılması:

Türkiye bağlamında toplumsal cinsiyet rollerinin tarihsel ve kültürel olarak eşitsiz biçimde yapılandığı dikkate alındığında, annelik ve babalık rollerinde dijital teknolojilerin farklılaşan etkilerinin eleştirel bir toplumsal cinsiyet perspektifiyle ele alınması önem taşımaktadır. Bu bağlamda önerilen bilinçlendirme programları, mevcut ataerkil rol dağılımlarını yeniden üretmeyi değil; aksine bu eşitsizlikleri görünür kılarak ebeveynler arasında daha adil, paylaşımcı ve eşitlikçi dijital ebeveynlik pratiklerini teşvik etmeyi amaçlamalıdır. Böylece dijital medya kullanım alışkanlıkları ve aile içi sorumluluk paylaşımı, toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde yeniden düşünülüp dengelenebilir. Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet rollerini sabit ve doğal kabul eden bir çerçeveden değil; bu rollerin dönüştürülebilir ve yeniden müzakere edilebilir olduğunu varsayan eleştirel bir bakış açısından hareket etmektedir.

- Psikososyal destek ve danışmanlık hizmetlerinin güçlendirilmesi:

Dijitalleşmenin getirdiği ebeveynlik zorluklarıyla başa çıkmak için psikososyal destek programları ve ebeveyn danışmanlık hizmetleri artırılmalıdır. Bu hizmetler, ebeveynlerde yaşanan suçluluk, dikkat dağınıklığı ve iletişim sorunlarının aşılmasına katkı sağlayabilir.

- Gelecek araştırmalar için nicel ve karışık yöntemlerin değerlendirilmesi:

Ebeveynlikte dijitalleşmenin etkilerini daha geniş çaplı ve genellenebilir şekilde incelemek için nicel araştırmalar yapılmalı, ayrıca karışık yöntem yaklaşımları benimsenerek daha kapsamlı veri elde edilebilir. Araştırma Türkiye özelinde yürütülmüş olup, kültürel farklılıklar nedeniyle bulguların diğer ülkelerdeki aile yapıları ve dijital medya kullanımına doğrudan uyarlanması sınırlı olabilir. Bu nedenle, farklı kültür ve coğrafyalarda yapılacak karşılaştırmalı çalışmaların önemi büyüktür.

- Okullar ve eğitim kurumları ile iş birliği:

Okullar ve eğitim kurumları, ebeveynlere yönelik dijital medya farkındalık programları ve aile içi iletişim destek çalışmaları düzenleyerek bu sürece katkı sağlayabilir.

Teşekkür

Yazar dışında çalışmaya katkı sağlayan herhangi bir kişi veya kurum bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması ve Etik Beyanı

Yazar, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduğunu ve bu çalışmayla ilgili herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan etmektedir. Çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir.

Finansman

Yazar bu çalışma için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Veri Erişilebilirliği Beyanı

Bu çalışmaya ait veriler yazar tarafından kamuya açık bir veri tabanında paylaşılmamıştır.

Yapay Zekâ Beyanı

Çalışma kapsamında, yapay zekâ destekli araçlarından yararlanılmamıştır. Çalışmanın bilimsel içeriği, yorumları ve nihai sorumluluğu yazara aittir

Yazarların Katkıları

Çalışmanın tüm aşamaları yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Orcid

Tuna Çağlar Topgül: https://orcid.org/0000-0002-7567-9842

KAYNAKÇA

Acar, Y., & Uluğ, Ö. (2016). Examining Prejudice Reduction Through Solidarity and Togetherness Experiences Among Gezi Park Activists in Turkey. *Journal of Prejudice Reduction Through Solidarity and Togetherness Experiences Among Gezi Park Activists in Turkey*, 166-179. https://doi.org/10.5964/jspp.v4i1.547

Akhtar, S. (2024). Socially Connected While Apart: The Use of Technology to Increase Social Connection Between Nursing Home Residents and Their Relatives. *Frontiers In Public Health*, 12-25. https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1296524

Akyol, A. (2023). Çalışan Anneler Araştırmaları Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 491-508.

Ardıç, T., & Selvi, Ö. (2022). Teknoloji Bağımlılığı ve Aile İçi İletişim İlişkisi Üzerine Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, *7*(2), 241-254. https://doi.org/10.56202/mbsjcs.1194419

Atlı, C. S., & Akpolat, Y. (2023). A Multiple Case Study on the Reflection of Cultural Capital on Educational Strategies: Private and Public High School Graduates. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 132-164. https://doi.org/10.14689/enad.36.1845

Aydın, H., & Yazıcı, F. (2020). *Yeni Medya Çağında Popüler Dijital Sorunlar.* Nobel.

Bandura, A. (1986). *Düşünce ve Eylemin Sosyal Temelleri:Sosyal Bilişsel Bir Teori*. Prentice Hall.

Baym, N. K. (2015). Social MEdia and the Struggle for Society. *Social Media + Society*, 1-3. https://doi.org/10.1177/2056305115580477

Belli, M., Akcay, N., & Yılmaz, H. B. (2021). Geçmişten Günümüze Değişen Babalık Rolü ve Çocuk Gelişimine Katkıları. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, *8*(2), 366-371. https://doi.org/10.34087/cbusbed.806798

Clark, L. S. (2011). Parental Mediation Theory for the Digital Age. *Communication Theory, 4*(21), 323-343. https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2011.01391.x

Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). SAGE Publications.

Demir, F., Özdaş, D., & Çakmak, M. (2022). COVID-19 Salgın Sürecinin Eğitime Yansımaları. Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi, *13*(26), 275-300.

Demir, Ü. (2021). Dijital Oyun Kullanımı ve Aile İletişimi: Çanakkale'de Üniversitede Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 56, 121- 141. https://doi.org/10.47998/ikad.951769

Dermott, E. (2008). *Intimate fatherhood: A sociological analysis*. Routledge.

Ergül, D. H., & Işıkoğlu, N. (2022). 4-6 Yaş Çocuğu Olan Ailelerde Akşam Yemeği Sırasında Ebevyn-Çocuk Etkileşimi ve Teknoloji Kullanımı. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 54, 1137-1157. https://doi.org/10.53444/deubefd.1125840

Erikson, E. (2004). *İnsanın 8 Evresi*. Okuyan Us Yayınları.

Filiz, H. (2025). Aile İletişiminde Teknolojik Dönüşüm: Teknolojinin Aile Bağlarını Zayıflatması. *The Journal of Social Science*, *9*(17), 131-145. https://doi.org/10.30520/tjsosci.1640257

Garcia, F. M., Mattedi, A. P., & Seabra, R. D. (2020). Self-efficacy among users of information and communication technologies in the Brazilian school environment. In *17th International Conference on Information Technology—New Generations* (pp. 631–642). Springer Nature Switzerland.

Holloway, D., Green, L., & Livingstone, S. (2013). *Zero to eight: Young children and their internet use*. London School of Economics and Political Science, EU Kids Online.

Hiniker, A., Sobel, K., Suh, H., & Sung, Y.-C. (2015). Texting while parenting: How adults use mobile phones while caring for children at the playground. In *Proceedings of the 33rd Annual ACM Conference on Human Factors in Computing Systems* (pp. 727–736). Association for Computing Machinery. https://doi.org/10.1145/2702123.2702196

Hochschild, A. (1989). *The second shift: Working parents and the revolution at home*. Viking Penguin.

Kızılşimşek, T., & Vatandaş, C. (2024). Sosyal Medyada Annelik Görünümleri: Etkileyici Annelik. İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, *4*(2), 206-231. https://doi.org/10.59534/jcss.1459709

Lee, E., Bristow, J., Faircloth, C., & Macvarish, J. (Eds.). (2014). *Parenting culture studies*. Palgrave Macmillan.

Livingstone, S., & Blum-Ross, A. (2020). *Parenting for a digital future: How hopes and fears about technology shape children's lives*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780190874698.001.0001

Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2008). Parental Mediation of Children's Internet Use. Journal of Broadcasting and Electronic Media, *52*(4), 581-599. https://doi.org/10.1080/08838150802437396

Livingstone, S., Mascheroni, G., & Staksrud, G. (2001). European Research on Children's Internet Use: Assesing the Past and Anticipating the Future. *New Media & Society*, *20*(3), s. 1103-1122. https://doi.org/10.1177/1461444816685930

McDaniel, B., & Radesky, J. (2018). Technoference: Parent Distraction With Technology and Associations With Child Behaviour Problems. *Child Development 89*(1), 100-109. https://doi.org/10.1111/cdev.12822

Ogelman, H. G., Önder, A., Seçer, Z., & Erten, H. (2013). Anne Tutumlarnın 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerini ve Okula Uyumlarının Yordayıcı Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 143-152.

Özayten, İ. Ş. (2023, 5 1). Three Examples of Artist Residence Programs in the Context of Nature-Culture Continuity of Today. *Marmara University Journal of Art and Design*, *14*(1), 154-176. https://doi.org/10.29228/sanat.20

Öztürk, G., & Şahin, F. (2019). Ebeveynlerin Akıllı Cihazlarda Kullanılan İçerik Tanımlama Standartları ile İlgili Farkındalıklarının İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *39*(1), 297-322. https://doi.org/10.17152/gefad.410349

Piccerillo, L., & Digennaro, S. (2025). Adolescent Social Media Use and Emotional Intelligence: A Systematic Review. *Springer Nature*, 10, 201-218. https://doi.org/10.1007/s40894-024-00245-z

Radesky, J. S., Schumacher, J., & Zuckerman, B. (2015). Mobile and interactive media use by young children: The good, the bad, and the unknown. *Pediatrics, 135*(1), 1- 13. https://doi.org/10.1542/peds.2014-2251

Rideout, V., & Robb, M. (2020). The Common Sense census: Media use by kids age zero to eight. Common Sense Media. https://www.commonsensemedia.org/research/the-commonsense-census-media-use-by-kids-age-zero

Summak, M., & B. Kalender, İ. M. (2024). Pandemi Penceresinden Dijital Ortamlar, Aktörler, Araçlar, Roller ve Öğretime Yeni Bir Bakış. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1*(9), 52- 64. https://doi.org/10.47479/ihead.1307517

Taş, İ., & Güneş, Z. (2019). 8-12 Yaş Arası Çocuklarda Bilgisayar Oyun Bağımlılığı, Aleksitimi, Sosyal Anksiyete, Yaş ve Cinsiyetin İncelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 22*(1), 83- 92. https://doi.org/10.5505/kpd.2018.17894

Topgül, Ç., & Elibol, G. C. (2024). Anaokullarında Kullanılan Renklerin Yemek Alanları Özelinde İncelenmesi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 34, 693- 715. https://doi.org/10.56597/kausbed.1496445

Turkle, S. (2011). *Alone together: Why we expect more from technology and less from each other*. Basic Books.

Üstündağ, A. (2022). Çocukların Sosyal Medya, Akıllı Telefon ve Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Bağımlılık Dergisi, 23*(3) 316-326. https://doi.org/10.51982/bagimli.1004767

Yaman, H., & Erdoğan, Y. (2007). İnternet Kullanımının Türkçeye Etkileri: Nitel Bir Araştırma. *Journal of Language and Linguistic Studies, 3*(2), 237-249.

Yasar, E. Y., & Özbey, S. (2020). Okul Öncesi Dönemdeki Korunmaya Muhtaç Çocukların Akran Şiddetine Maruz Kalma Durumları Üzerine Bir İnceleme. *Pearson Journal, 5*(7),279- 293. https://doi.org/10.46872/pj.101

Yazıcı, Z. N. (2021). E-Dünya'da Yeni Bir Rol: Dijital Annelik. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 115-132.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.